

תורתו של רבי מאיר 'אלהא דמאיר עננו'

1. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד א

שדר עלוייהו לנירון קיסר. כי קאתי, שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים, למערב - אתא נפל בירושלים, לארבע רוחות השמים - אתא נפל בירושלים. א"ל לינוקא: פסוק לי פסוקיך, אמר ליה: ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל וגו', אמר: קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה, ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא! ערק ואזל ואיגייר, ונפק מיניה ר"מ.

2. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אמר רבי אחא בר חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו - שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים. תנא: לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר - שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה. ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו, ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו, ולמה נקרא שמו נהוראי - שמנהיר עיני חכמים בהלכה. אמר רבי: האי דמחדדנא מחבראי - דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה - הוה מחדדנא טפי. דכתיב והיו עיניך ראות את מורייך.

3. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לח עמוד ב

ואמר רבי יוחנן: שלש מאות משלות שועלים היו לו לרבי מאיר, ואנו אין לנו אלא שלש:

4. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יח עמוד ב

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. מיתבי, אמר רבי שמעון בן אלעזר: מעשה ברבי מאיר שהלך לעבר שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה, וכתבה מלבו וקראה. אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר דמקיים ביה ועפעפיך יישרו נגדך. אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי: מאי ועפעפיך יישרו נגדך? אמר לו: אלו דברי תורה, דכתיב בהו התעיף עיניך בו ואיננו, ואפילו הכי - מיושרין הן אצל רבי מאיר.

5. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד א

ברוריא דביתיה דר' מאיר בריתיה דר' חנינא בן תרדיון הואי, אמרה לו: זילא בי מלתא דיתבא אחתאי בקובה של זונות. שקל תרקבא דדינרי ואזל, אמר: אי לא איתעביד בה איסורא מיתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא. אזל נקט נפשיה כחד פרשא, אמר לה: השמיעני לי, אמרה ליה: דשתנא אנא. אמר לה: מתרחנא מרתח, אמרה לו: נפישין טובא (ואיכא טובא הכא) דשפירן מינאי. אמר: ש"מ לא עבדה איסורא, כל דאתי אמרה ליה הכי. אזל לגבי שומר

דידה, א"ל: הבה ניהלה, אמר ליה: מיסתפינא ממלכותא, אמר ליה: שקול תרקבא דדינרא, פלגא פלח ופלגא להוי לך. א"ל: וכי שלמי מאי איעביד? א"ל: אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת. ומי יימר דהכי איכא? [א"ל השתא חזית]. הוו הנהו כלבי דהוו קא אכלי אינשי, שקל קלא שדא בהו, הוו קאתו למיכליה, אמר: אלהא דמאיר ענני! שבקוה, ויהבה ליה. לסוף אשתמע מילתא בי מלכא, אתיוה אסקוה לזקיפה, אמר: אלהא דמאיר ענני! אחתוה. אמרו ליה: מאי האי? אמר להו: הכי הוה מעשה.

6. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק א הלכה ד

רבי זבדיה חתניה דרבי לוי הוה משתעי הדין עובדא ר' מאיר הוה יליף דריש בכנישתא דחמתא כל לילי שובא והוה תמה חדא איתתא יליפה שמעה קלי'. חד זמן עני דריש אזלת בעית מיעול לבייתה ואשכחת בוצינא מיטפי אמר לה בעלה הן הויית'. אמרה ליה מישמעא קליה דדרושא. אמר לה מכך וכך דלית ההיא איתתא עללה להכא לבייתה עד זמן דהיא אזלה ורקקה גו אפוי דדרושא. צפה ר"מ ברוח הקודש ועבד גרמיה חשש בעייניה. אמר כל איתתא דידעה מילחוש לעיינה תיתי תילחושי. אמרין לה מגירתא הא ענייתך תיעלין לביתך עבדי גרמיך לחשה ליה ואת רקקה גו עייניה. אתת לגביה אמר לה חכמה את מילחוש לעיינא. מאימתיה עליה אמרה ליה לא. אמר לה ורוקקין בגויה שבע זימנין והוא טב ליה. מן דרקקת אמר לה אזלין אמרין לבעליך חד זמן אמרת ליה והיא רקקה שבעה זימנין. אמרו לו תלמידיו רבי כך מבזין את התורה. אילו אמרת לן לא הוינן מיייתי ליה ומלקין ליה ספסליה ומרציין ומרצייה ליה לאיתתיה. אמר לון ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו. ומה אם שם הקודש שנכתב בקדושה אמר הכתוב שיימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו. וכבוד מאיר לא כל שכן:

7. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כ

ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם בתורתו של ר"מ מצאו כתוב כתנות אור

8. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ט

ה בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב, והנה טוב מאד והנה טוב מות,

9. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד ב

כי אתא רב דימי אמר, אמרי במערבא: רבי מאיר אכל תחלא ושדא שיחלא לברא. דרש רבא: מאי דכתיב אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו' למה נמשלו תלמידי חכמים לאגוז? לומר לך: מה אגוז זה, אף על פי שמלוכלך בטיט ובצואה - אין מה שבתוכו נמאס, אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח - אין תורתו נמאסת. אשכחיה רבה בר שילא לאליהו, אמר ליה: מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? אמר ליה: קאמר שמעתא מפומיהו דכולהו רבנן, ומפומיה דרבי מאיר לא קאמר. אמר ליה: אמאי? - משום דקא גמר שמעתא מפומיה דאחר. אמר ליה:

אמאי? רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק! אמר ליה: השתא קאמר: מאיר בני אומר: בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת - קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כך הקדוש ברוך הוא מצטער על דמן של רשעים - קל וחומר על דמן של צדיקים שנשפך.

10. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לו עמוד א

בנים אתם לה' אלהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים - אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים - אין אתם קרוים בנים, דברי ר' יהודה; רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנים, שנאמר: בנים סכלים המה, ואומר: בנים לא אמון הם, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים, ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. מאי ואומר? וכי תימא, סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותייהו לא מיקרו בני, ת"ש, ואומר: בנים לא אמון הם; וכי תימא, כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים, ת"ש, ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים; וכ"ת, בנים משחיתים הוא דמיקרו, בני מעלייא לא מיקרו, ת"ש, ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי.

11. ילקוט יוסף תפילה ב הערות נוסחאות התפלה והברכות אות קס (קס) לומר "אלהא דמאיר עננו".

כן כתב מהר"ח פלאג' בשו"ת לב חיים חלק ב' (או"ח ריש סימן קס). ע"ש. וכן הביא נוסח זה בספרו מועד לכל חי (סימן יא אות כח). והרה"ג הנאמ"ן הוסיף בספר נפש חיה (מערכת א' אות טו), שבחידושי **המהרש"א** עבודה זרה (יח ב) כתב, **שהכוונה אלהא דמאיר, המאיר לארץ ולדרים עליה הוא יעננו. ולפי זה טעות ביד האומרים אלהא דרבי מאיר עננו.** שוב יצא לאור הספר הליכות עולם חלק ח', ושם (עמ' נב) כתב בנידון זה בזה"ל: כתב בבן איש חי (פר' ראה אות ג'), וכתבו בשם הרמ"ע שהנודר בעת צרה יאמר אלהא דמאיר ענני, ויכוין לכוונה אשר כיון בה ר' מאיר בעל הנס בעת שאמר כן לשר בית הסוהר וינצל. ע"כ. וע' בפתח עינים (ע"ז יח ב) שכתב, מכאן נשתרבה המנהג בכל גלילותינו שעל כל צרה שמתפלל האדם עליה אומר אלהא דמאיר ענני ונודר שמן או צדקה לעילוי נשמתו של ר"מ. וכתב הרמ"ע במאמר חיקור דין (סוף ח"א) שיכוין למה שכיון ר' מאיר באותה כוונה, ולכן הנוהג כן יכוין בדעתו שיענה באותה כוונה שכיון ר"מ. ע"כ. וכן מנהגנו בסליחות לומר עננו אלהא דמאיר, ולא אומרים עננו אלהא דר' מאיר.... כתב, חדשים מקרוב באו שמוסיפים באמירת עננו בסליחות "עננו אלהא דר' מאיר עננו", וכד הוינן בה, נראה שצריך לדקדק ולומר אלהא דמאיר עננו, כמ"ש לשומר בית הסוהר אימא אלהא דמאיר ענני ומתצלת, ומ"ש מרן החיד"א בס' עבודת הקודש (כף אחת סימן ג), שיאמר אלהא דר' מאיר ענני, יש להגיה בדבריו, וצ"ל אלהא דמאיר ענני בדוקא. וכן כתבו המקובלים. ובספרי עתרת החיים (סימן נב אות ח) כתבתי, שכן נהגו שהשרוי בצרה יפריש מעות לצדקה או שמן למאור או נר לעילוי נשמת ר' מאיר, וכן נהגו באיזמיר...

12. שמונה קבצים / קובץ א / תצו.

תצו. ההתקשרות האלהית, העליונה והטהורה, אינה מנגדת כלל את העולם ואת החיים, לכל עמקי תוכניהם, אלא גם מכשרת אותם ומרחיבתם. אלמלא חטאו ישראל לא היו צריכים כלל לסגל להם איזה סגולות מן החוץ כדי להשלים את עצמם בכל ערכי החיים. אבל החטא גרם, שהמחשבה העליונה הועמה, ומה שנשאר הוא אור של תולדה, שאין לו אותו הבוהק העליון וההכללה הגמורה של העליוניות המוחלטת, של המחשבה האלהית, וממילא אין לו אותה סגולת ההרחבה, עד שבא הדבר, שההתייחדות עם התכונה של ההתקשרות האלהית, החסירה את הכשרון לשארי כשרונות, והוצרך הפיזור של הגלות לבוא כדי להשלים את החסרונות הללו, לספג את כל היתרונות של כל הגויים אל תוכם כדי להשלים את צביונם, והשלמת הצביון והזיכוכ הארוך של הנפש הלאומית בכור הברזל של הגלות גרם לאפשר את החזרת האורה העליונה. זאת היא תכונת אורו של משיח, המיועדת לנו, בכל גדולתה. וגדולים יחידים בכל עת ובכל זמן מפלפלים הם בחכמה ומצפים לישועה, ומסתכלים הם באורו של משיח, ודעתם מתרחבת, עד שבעוצם ההתקשרות האלהית הם זוכים לדברים הרבה, והעולם כולו כדאי הוא להם. זאת היא נחלת העוסקים בתורה לשמה, ההולכים בדרכי רבי מאיר, שתורתו היתה אומרת כתנות אור, ואמר, הא משיחון, כלומר הארתו של משיח, שתורתו יכולה ומוכרחת להתפשט על כל קהלות גויים וסדרי ממשלותם, ועל כל ארחות החיים והבלטות פרטיהם עם כל מילוי העז וההוד שבהם.

13. אוצרות הראי"ה / חלק א' תולדות הרב / טו. ניצוץ מנשמת המשיח

ראוי לתשומת לב כי בירושלמי קראו לרבי מאיר התנא "משיחא" (ירושלמי כלאים פ"ט ה"ד). כאשר נחקר על אופיו ואישיותו נמצא כי הוא התנא שדרש "כתנות עור" להיות "כתנות אור" (ב"ר כ') והסביר הראי"ה: להפוך ע' אומות אל האחדות (אגרות, ח"א דף קמב). וגם זהו ר"מ שלימד לומר: "כל דעבד רחמנא, לטב" (ברכות ס:). והוא בעל ההלכה "כשם שמברכין על הטובה (בנפש חפצה) כן מברכין על הרעה" (ברכות מח:). וכן לימד שלעתיד לבוא לא יברכו על בשורות רעות "דיין האמת" כי אם "הטוב והמטיב" (פסחים נ:). ולכן דוקא ר"מ הוא שיכול ללמוד תורה מפי אלישע אחר (חגיגה טו:) כי יודע למצוא תוכן קדושה שבתוכיותו. ודוקא ר"מ הוא האומר שאפילו אם בני ישראל בנים לא אמונים, בנים משחיתים, עדיין הם בני אל חי! (קידושין לו.) והוא שמלמד זכות על הרשעים, בזמן שהאדם מצטער (ומדובר בסוגיא שם על מחרף ומגדף הנתלה!) שכינה אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי! (סנהדרין מו.). וזהו ר"מ המופלא שהיה רודף שלום בהשתדלות נמרצת (גיטין נב). ומעשה מופתי יש עליו בירושלמי סוטה פ"א ה"ד ברקיקת האשה בעיניו). וכמובן, לא יוכלו חבריו לרדת עד סוף דעתו (עירובין יג:). אשר אפילו תלמידו היה יכול לטהר שרץ במאה וחמשים טעמים (שם). ויש בענינים הנ"ל רמזים רבים לשיטתו של הראי"ה. ובכך מובנים דברי הירושלמי שקראו לר' מאיר "משיחון" (כלאים פ"ט ה"ד). (עין אגרות ג פז.)